

Explaining the Personality and Behavioral Pattern of Hazrat Zainab Kobra (Peace be upon her) with a Health-oriented Approach in the Social Dimension

Maryam Safara¹ , Atiyeh Soltan-Mohammadi² , Mahdi Fani^{3*}

1- Department of Psychology, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran.

2- Department of Family Counseling, Faculty of Psychology, Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3- Department of Islamic Studies, Faculty of Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

*Correspondence should be addressed to Dr. Mahdi Fani; Email: MahdiFani@chmail.ir

Article Info

Received: Jan 26, 2026

Received in revised form:

Aug 17, 2026

Accepted: Oct 19, 2026

Available Online: Jun 22, 2026

Keywords:

Behavioral model

Contemporizing

Hazrat Zainab (PBUH)

Social health

Abstract

Background and Objective: Social health is a primary dimension of overall health, and a comprehensive assessment of an individual's well-being cannot be achieved without considering this aspect. Hazrat Zainab (PBUH), as a perfect role model based on Islamic and spiritual principles, presents a comprehensive picture of a healthy human being in terms of social health across all eras. Therefore, based on the necessity of emulating comprehensive figures to achieve social health, and also the importance of introducing and clarifying these figures, the present study aims to explain the personality of Hazrat Zainab (PBUH) in the realm of social health.

Methods: This research employed a mixed-methods approach, using qualitative and descriptive methods with a thematic analysis approach. In this research, 115 articles and scientific studies, along with 20 books from historical and narrative sources related to Hazrat Zainab (PBUH), were reviewed. For data analysis, Graneheim and Lundman's content analysis approach was utilized.

By reviewing scientific and research sources, the statements, lifestyle, and actions of Hazrat Zainab (PBUH) during her lifetime were examined using books and sources, and by referring to the databases of Magiran, Civica, Google Scholar, Normags, and the Iranian Information and Publications Bank. The authors reported no conflicts.

Results: The results from the analysis of the texts regarding Hazrat Zainab's (PBUH) social health included 16 subcategories: "Cultural Perspective", "Socially Active", "Fair-minded", "Truth-seeker", "Siddiqa (Truthful)", "Counselor", "Reliable", "Problem-solver", "Self-sacrificing", "Courageous", "Mujahid (Striver)", "Role Model", "Renowned", "Supporter", "Protector" and "Caregiver"; and 6 main categories: "Trustworthy", "Valiant", "Exemplary", "Helper", "Cultured", and "Just".

Conclusion: The findings of this research indicate that Hazrat Zainab's (PBUH) personality embodies a comprehensive set of traits based on social health. This timeless and gender-transcending model, in this dimension of health, functions as a balanced and transcendent social actor within the emotional, behavioral, and cultural axes. Accordingly, it can be stated that Hazrat Zainab's (PBUH) personality is one of the highest human examples in the dimension of social health, serving as a model for all eras.

 <https://doi.org/10.22037/jrrh.v12i2.42293>

Please cite this article as: Safara M, Soltan-Mohammadi A, Fani M. Explaining the Personality and Behavioral Pattern of Hazrat Zainab Kobra (Peace be upon her) with a Health-oriented Approach in the Social Dimension. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2026;12(2):114-127. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v12i2.42293>

Summary

Background and Objective

Social health is one of the main dimensions of health, and without considering this dimension of health, a correct assessment of an individual's health cannot be made. Social health is against social harm. Social health, along with mental and physical health, are the main foundations of health. We consider an individual to have social health when he/she is able to perform his/her social activities and roles within the normal limits of his/her family and society, and can communicate with the society in which he/she lives and its social norms, which leads to motivation, vitality, and sustainable development in society (1). Hazrat Zaynab (PBUH), the heir of the Prophet's (PBUH) family and the Commander of the Faithful (PBUH), is a successful role model for women in different social strata, who plays a significant role in society through her presence in the form of teaching and education (2).

Hazrat Zaynab (PBUH) with full knowledge of the Umayyad tyranny began to inform the people and expose them. She fulfilled her serious social responsibility with her scholarly speeches based on the Quran in the assembly of Yazid and by supporting the prisoners. For this reason, her social life is a model for free Muslims who seek justice. (3) This social presence of women is a path-breaking event, on the one hand, at the level of society. On the other hand, her performance in reforming and strengthening the foundations of society and creating values has a profound effect (2).

Following the example of Hazrat Zainab (PBUH) as the messenger of the Hussaini Revolution (PBUH) and the model of a Muslim fighting woman for all ages and generations in the dimensions of "individual", "family", "social" and "global mission" is the main and ultimate goal. Identifying the role model is one of the necessities of society to maintain culture and values, and applying their actions and principles requires understanding aspects of their lives (4).

The present study addresses the dimensions and characteristics of Hazrat Zainab's (PBUH) social health and tries to explain her social health by examining her social presence.

Methods

This research employed a mixed-methods approach, using qualitative and descriptive methods with a thematic analysis approach. For

data analysis, Graneheim and Lundman's content analysis approach was utilized.

By reviewing scientific and research sources, the statements, lifestyle, and actions of Hazrat Zainab (PBUH) during her lifetime were examined using books and sources, and by referring to the databases of Magiran, Civica, Google Scholar, Normags, and the Iranian Information and Publications Bank

In this research, 115 articles and scientific studies, along with 20 books from historical and narrative sources related to Hazrat Zainab (PBUH), were reviewed.

Results

The results from the analysis of the texts regarding Hazrat Zainab's (PBUH) social health included 16 subcategories: "Cultural Perspective", "Socially Active", "Fair-minded", "Truth-seeker", "Siddiqa (Truthful)", "Counselor", "Reliable", "Problem-solver", "Self-sacrificing", "Courageous", "Mujahid (Striver)", "Role Model", "Renowned", "Supporter", "Protector" and "Caregiver"; and 6 main categories: "Trustworthy", "Valiant", "Exemplary", "Helper", "Cultured", and "Just".

Conclusion

In a study examining the social health of Hazrat Zeynab (SA), six main dimensions were identified: trustworthy (Aminah), courageous (Shaji'ah), role model (Uswah), supportive (Nasirah), cultivated/refined (Farhikhhteh), and just (Adilah). These dimensions are considered key indicators of an individual's social health.

Trust is an essential component of human communication and plays a vital role in interpersonal relationships. According to Luhmann's theory, family history reflects the relationship between the trustor and the trustworthy entity (12). Zeynab (SA) was trusted by her father and served as his confidante, to the extent that after Imam Ali's (AS) martyrdom, Imam Hasan (AS) asked her for the special camphor that had been passed down from the Prophet (PBUH) as a keepsake.

The study by Haghrudi reveals that Hazrat Zeynab (SA) is a symbol of Alawite courage. She confronted the Umayyads with the whip of her eloquent speech and defended the Ahl al-Bayt (17). Thus, even in captivity, she rebuked the enemy, shamed them with a reproachful tone, and called them corrupt and immoral (18).

Uswah (role model) refers to someone who is followed—whether in good or bad matters. A role model is someone whose way of life and conduct

others seek to emulate, thinking and acting like them. The purpose of a role model is to overcome personal shortcomings and achieve success. Zeynab (SA) is the best role model for Muslim women in all aspects of life (19).

Altruism is a form of unilateral cooperation in which an individual gives without expecting anything in return. From the time of Ashura, Zeynab (SA) took on the responsibility of managing the Ahl al-Bayt, protecting the legacy of the Ashura uprising, and conveying its message, including the declaration, "Disgrace is far from us" (Haihat minna al-dhillah). She carried out this responsibility with unmatched wisdom and dignity, bringing it to a successful conclusion (24).

A cultivated or refined individual (Farhikhhteh) is described as a perfect human being—one who possesses intellectual and moral completeness. Research by Qari shows that Zeynab (SA), as a perfected human being, emphasized the importance of culture and its role in society, encouraged love and connection among people, and promoted fraternal bonds rooted in authentic human culture (9).

Justice means that everything is in its proper place and proportion. It involves assigning things according to their appropriate state. Since creation has intrinsic value and justice is one of its descriptors, justice itself is an inherent principle (26).

Honesty means that the content of one's speech aligns with reality. When Zeynab (SA) was just five or six years old, she would listen to the sermons of her noble mother, Lady Fatimah (SA), and convey them to others fully and accurately, without any omission or addition.

Divine love and a truth-centered orientation were among the most prominent expressions of Zeynab's (SA) authoritative character. Her pursuit of justice and opposition to oppression fostered a deep sense of worth and self-respect, enabling her to rise above difficulties—a clear manifestation of the noble conduct of Oqayl-e Bani Hashem (29).

Funding

According to the authors, this research is derived from a research project financially supported by Shahid Beheshti University of Medical Sciences.

Conflict of interest

The authors reported no conflicts of interest regarding this research.

Authors' contribution

Writing the findings, including data extraction and

analysis, reviewing and supervision over the manuscript: first author; Study design, data collection, and manuscript drafting: second author. Review, supervision of the manuscript, and final approval of the references: third author.

شرح شخصية السيدة زينب الكبرى والإنماط السلوكية لديها من منظور الصحة السلوكية في البعد الاجتماعي

مریم صف آرآ^١، عطية سلطان محمدي^٢، مهدي فاني^٣

١- قسم علم النفس، مركز دراسات المرأة، جامعة الزهراء، طهران، إيران.

٢- قسم الإرشاد الأسري، كلية علم النفس، الفرع المركزي، جامعة آزاد الإسلامية، طهران، إيران.

٣- قسم المعارف الإسلامية، كلية الطب، جامعة شهيد بهشتي للعلوم الطبي، طهران، إيران.

* المراسلات الموجهة إلى الدكتور مهدي فاني؛ البريد الإلكتروني: MahdiFani@chmail.ir

معلومات المادة

الوصول: ٧ شعبان ١٤٤٦

وصول النص النهائي: ٣ ربيع الأول ١٤٤٧

القبول: ٧ جمادي الأول ١٤٤٧

النشر الإلكتروني: ٧ محرم ١٤٤٨

الكلمات الرئيسية:

السيدة زينب

الكآبة

المنظور الإسلامي

العلاج بالفن

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: خلفية البحث وأهدافه: السلامة الاجتماعية إحدى أهم أبعاد السلامة، فلا يمكن تقديم قراءة صحيحة ومتكاملة من سلامة الفرد النفسية من دون أخذ البعد الاجتماعي بعين الاعتبار. وأبرز قدوة يمكن الاقتداء بها هي السيدة زينب الكبرى (س) بوصفها قدوة متكاملة وسامية قائمة على أسس إسلامية و روحية؛ ولهذا يمكن أن تقدم صورة متكاملة للإنسان السليم نفسياً وروحياً واجتماعياً وفي جميع الأزمان والعصور. لهذا، من الضروري الإحتذاء بهذه القدوة الكاملة وبأنماط سلوكها من أجل نيل السلامة الاجتماعية وأيضاً من أجل شرح شخصيتها بوصفها امرأة مسلمة كاملة. وعليه، تسعى هذه الدراسة لشرح شخصية السيدة زينب الكبرى في بُعد السلامة الاجتماعية.

منهجية البحث: اعتمدت الدراسة على مزج المنهج النوعي والوصفي ومنهج تحليل المضمون. فقد قام الباحثون بشرح وتحليل ١١٥ مقالة ودراسة علمية و ٢٠ كتاباً من أمهات المصادر التاريخية المتعلقة بالسيدة زينب الكبرى. ولتحليل المعطيات أستفاد الباحثون من منهج تحليل المضمون لدى جرائيم ولاندمن. كما قام الباحثون بمراجعة المصادر العلمية والبحثية لدراسة الأقوال والأحداث ونمط حياة السيدة زينب وطريقة تعاملها وتعاطيها مع القضايا الاجتماعية في حياتها. ومن أهم المصادر التي استفاد منها الباحثون يمكن الإشارة إلى المواقع الإلكترونية مثل مجيران، وسيلويكا، وجوجل سكيولار، ونورمجز، وبنك المعلومات والمنشورات الإيرانية. لم يذكر الباحثون أي تضارب في المصالح.

المعطيات: النتائج التي حصلت عليها الدراسة من خلال تحليل وشرح النصوص المتعلقة بالسلامة الاجتماعية لحياة السيدة زينب (س) تشتمل على ١٦ عنواناً فرعياً وهما «التوجه الثقافي»، و«النشاط الاجتماعي»، و«الإنصاف»، و«مطالبة الحق»، و«الصدق»، و«الإستشارة»، و«الموثوقية»، و«العمل على حل المشاكل»، و«الإبثار»، و«الشجاعة»، و«الجهاد»، و«الإقتداء»، و«الشهرة»، و«المساعدة»، و«الحماية»، و«العناية»؛ و ستة عناوين أساسية وهي «الأمانة»، و«الإقدام»، و«الأسوة»، و«المناصرة»، و«العلم والثقافة»، و«العدل».

الاستنتاج: اظهرت نتائج البحث أن شخصية السيدة زينب شخصية متكاملة وتجمع كامل الصفات المتعلقة بالسلامة الاجتماعية. فهذه القدوة العابرة للزمان والمكان والجنسية، وهي في هذا البعد من السلامة بلغت ذروة العاطفة والسلوك السليم، والتعامل الثقافي والاجتماعي المتزن والمتسامي. ولهذا يمكن القول أنّ شخصية السيدة زينب أكبر قدوة بشرية في بعد السلامة الاجتماعية ويمكن الإحتذاء بها في كل زمان ومكان.

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Safara M, Soltan-Mohammadi A, Fani M. Explaining the Personality and Behavioral Pattern of Hazrat Zainab Kobra (Peace be upon her) with a Health-oriented Approach in the Social Dimension. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2026;12(2):114-127. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v12i2.42293>

تبیین شخصیت و الگوی رفتاری حضرت زینب کبری (س) با رویکرد سلامت‌محور در بُعد اجتماعی

مریم صف‌آرا^۱، عطیه سلطان محمدی^۲، مهدی فانی^۳

۱- گروه روان‌شناسی، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

۲- گروه مشاوره خانواده، دانشکده روان‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳- گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

*مکاتبات خطاب به دکتر مهدی فانی؛ رایانامه: MahdiFani@chmail.ir

اطلاعات مقاله

دریافت: ۶ بهمن ۱۴۰۴

دریافت متن نهایی: ۲۶ مرداد ۱۴۰۴

پذیرش: ۲۷ مهر ۱۴۰۴

نشر الکترونیکی: ۱ تیر ۱۴۰۵

چکیده

سابقه و هدف: سلامت اجتماعی یکی از ابعاد اصلی سلامت است که بدون لحاظ کردن این بُعد از سلامت نمی‌توان ارزیابی صحیحی از سلامت فرد داشت. حضرت زینب (س) به عنوان الگویی کمال‌یافته مبتنی بر وجوه اسلامی - معنوی، نمای جامعی از انسان سالم در بُعد سلامت اجتماعی در تمام اعصار ارائه می‌دهد. از این رو، بر اساس ضرورت همانندسازی و الگوبرداری انسان از شخصیت‌های جامع در جهت حصول سلامت اجتماعی و نیز اهمیت معرفی و تبیین آن شخصیت‌ها، در پژوهش حاضر به تبیین شخصیت حضرت زینب (س) در بُعد سلامت اجتماعی پرداخته شد.

روش کار: این پژوهش با روش ترکیبی کیفی و توصیفی با رویکرد تحلیل مضمون انجام شد. در پژوهش حاضر ۱۱۵ مقاله و پژوهش علمی و ۲۰ کتاب از منابع تاریخی و روایی مربوط به حضرت زینب (س) بررسی شد و برای تحلیل داده‌ها از رویکرد تحلیل محتوای گرانهایم و لاندمن استفاده شد. با مرور منابع علمی و پژوهشی اقوال، سبک زندگی و نحوه عملکرد حضرت زینب (س) در دوران حیاتشان با استفاده از کتب و منابع و با مراجعه به پایگاه‌های نشریات مگیران، سیویلیکا، گوگل اسکولار، نورمگز و بانک اطلاعات و نشریات ایران به بررسی شد. مؤلفان مقاله تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل متون در باب سلامت اجتماعی حضرت زینب (س) شامل ۱۶ زیرطبقه مشتمل بر «دیدگاه فرهنگی»، «فعال اجتماعی»، «منصف»، «حق طلبی»، «صدیقه»، «مشاور»، «موثق»، «مشکل‌گشا»، «ایثار»، «شجاعت»، «مجاهد»، «مقتدا»، «شهره»، «یاور»، «حامی» و «پرستار»؛ و شش طبقه مشتمل بر «امینه»، «شجیه»، «اسوه»، «ناصره»، «فرهیخته» و «عادله» به دست آمد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش نشان داد که شخصیت حضرت زینب (س) دارای جامعیت صفات مبتنی بر سلامت اجتماعی است. این الگوی فرازمانی و فراجنسیتی، در این بُعد از سلامت ذیل محورهای عاطفی، رفتاری و فرهنگی کنشگر اجتماعی متوازن و متعالی بوده است و بر این اساس می‌توان گفت شخصیت حضرت زینب (س) یکی از عالی‌ترین نمونه‌های بشری در بُعد سلامت اجتماعی فرا روی همه اعصار برای الگوبرداری است.

استناد مقاله به این صورت است:

Safara M, Soltan-Mohammadi A, Fani M. Explaining the Personality and Behavioral Pattern of Hazrat Zainab Kobra (Peace be upon her) with a Health-oriented Approach in the Social Dimension. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2026;12(2):114-127. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v12i2.42293>

مقدمه

سلامت اجتماعی مبتنی رابطه درست و صحیح فرد با اجتماع است که برخورداری از آن یکی از شروط سلامت جامع افراد نیز قلمداد می‌شود. توانایی ارتباط بین‌فردی، ایجاد محیطی آرام در خانواده و ارتباط اجتماعی مطلوب، جملگی می‌توانند منجر به ارتقای سلامت اجتماعی شوند (۱).

از دیدگاه کبیز^۱، افراد دارای سلامت اجتماعی، اجتماع را به‌طور یک کل معنادار، قابل درک و بالقوه مفید برای رشد و خودشکوفایی می‌دانند و به جامعه احساس تعلق دارند و در جامعه نیز پذیرفته می‌شوند و می‌توانند در پیشرفت آن مشارکت داشته باشند (۲). مطالعه تبریزی نشان می‌دهد که صداقت و متعهد بودن، معنویت دینی، رعایت حقوق، رعایت حیا و بزرگواری، پیوستگی اجتماعی همچون همکاری و اصلاح بین مردم از مؤلفه‌های سلامت اجتماعی است (۱). همچنین در پژوهش پسندیده یازده مؤلفه سلامت اجتماعی بیان شده است؛ از جمله: «تکریم، دفاع اجتماعی، کرامت اجتماعی، خویشن‌داری اجتماعی، امنیت اجتماعی، اهتمام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، درستکاری اجتماعی، اعتماد اجتماعی، پیوند اجتماعی، نشاط اجتماعی و زینت اجتماعی (۳). مطالعه حسن‌پور نشان می‌دهد زمانی فرد سلامت اجتماعی دارد که بتواند عملکرد و مسئولیت‌های اجتماعی خود را در حد متعارف بروز دهد و با جامعه و ارزش‌های اجتماعی احساس پیوند و اتصال داشته باشد (۴).

حضرت زینب (س) بعد از مادر بزرگوارشان فاطمه زهرا (س) یکی از فرهیخته‌ترین زنان مسلمان عالم است و ویژگی‌های الگویی ایشان در تمام جنبه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌درخشد. حضور اجتماعی حضرت زینب (س) از بدیهیات تاریخ است. ایشان در مدینه تدریس و تبلیغ داشته‌اند و در دوران اسارت نیز با بیان خطابه‌های فصیح به روشنگری و شناساندن دشمن می‌پرداختند و با روحیه ولایت‌مداری، شهادت‌طلبی، از خود گذشتگی و نفی ارزش‌های مادی به تبیین اصول اصلی اسلام و حکومت حق پرداختند. در سیره زینب (س) که رشدیافته خاندان اهل بیت و دارای منزلت بالایی بودند، حضور اجتماعی برای ایشان امری مسلم بوده است (۵). پژوهش رضایی نشان می‌دهد که حضرت زینب (س) در روشنگری مردم و روشن‌سازی حقایق کربلا از قدرت انگیزشی افعال و امر و نهی مردم با هدف تأثیر بر فکر

مخاطبان سخنرانی کرده‌اند (۶). سوزنچی در پژوهش خود بر نقش‌آفرینی زنان در جامعه و تاریخ از دیدگاه شهید مطهری به دو گونه مستقیم و غیرمستقیم اشاره دارد. نقش مستقیم زمانی است که یک حرکت اجتماعی مؤثر داشته باشد؛ نقش غیرمستقیم اعمالی است که بر خانواده تأثیر دارد. تأثیر زن بر جامعه مقدم بر مسئولیت‌های اجتماعی است. در دنیای کنونی به زن از دریچه شهرت و شهوت نگاه می‌شود که تضییع حق وی نیز از همین دو بُعد است. بنابراین، تجلی حضرت زینب (س) در عاشورا ترسیم انسان متعالی است (۷). صابری در مطالعه خود بیان می‌کند که حضرت زینب (س) که پرورش‌یافته خاندان نبوت است، به‌عنوان الگویی برجسته برای هر مسلمان به‌ویژه زنان در بُعد اجتماعی مطرح می‌شود. ایشان با تدریس و تبلیغ و ایفای نقش مادری، تأثیرات شایسته‌ای در جامعه داشته‌اند.

ویژگی الگویی ایشان در بُعد اجتماعی و اقدامات ارزشمند ایشان در جامعه از دو دیدگاه تحکیم و تثبیت نهادهای اجتماعی قابل توجه است. تأثیر عملکرد ایشان در جلوگیری از انحرافات حکومتی و تقویت ارزش‌های اسلامی در خانواده و جامعه بوده است. ایشان هنگام فعالیت اجتماعی با تدریس، تبلیغ و تربیت فرزندان خود در خانواده اقدامات مؤثر اجتماعی داشته‌اند (۸). حیدری در زمینه حضور اجتماعی حضرت زینب (س) در عاشورا به نقش سیاسی اجتماعی ایشان در زنده نگه داشتن قیام عاشورا می‌پردازد و معتقد است حماسه‌ای که بعد از تحمل داغ‌های فراوان و رنج اسارت آفریدند که در هم کوبیده حکومت یزیدیان بوده است، نشان از توانایی حضرت زینب (س) در رساندن پیام عاشورا در جامعه دارد (۹). همچنین نتایج پژوهش احمدنیا نشان می‌دهد عناصری که سلامت اجتماعی فرد را به خطر می‌اندازد، دائماً بر روابط او با اطرافیان تأثیر می‌گذارد و دیگران را دچار آسیب می‌کند. سلامت اجتماعی بر ارتباطات میان‌فردی، مشارکت اجتماعی، بالارفتن اعتماد، رفتارهای موفقیت‌آمیز اجتماعی که به عنوان مؤلفه‌های سلامت اجتماعی است، تأکید دارد (۱۰).

می‌توان گفت سلامت اجتماعی یکی از مهم‌ترین ابعاد سلامت جامع انسان است که پویایی و مثبت‌اندیشی افراد در جامعه در گرو این بُعد از سلامت است که از قضا، شاخص مهمی از کیفیت زندگی را تبیین می‌کند. از طرفی شناسایی و معرفی الگوهای متعالی به زبان معاصر، که واجد شاخصه‌های متعادل و متعالی این بُعد از سلامت باشند، به‌منظور زمینه‌سازی و برقراری تمهیدات رشد و تعالی جامعه انسانی از

^۱ Keyes

انتقال استفاده شد. تحلیل داده‌ها نیز با رویکرد گرانهایم و لاندمن انجام شد.

در این پژوهش ۱۱۵ مقاله و پژوهش علمی و ۲۰ کتاب از منابع تاریخی و روایی مربوط به حضرت زینب (س) بررسی شد و نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل متون شامل ۴۶۱ کد اولیه بود که بعد از کاهش داده‌ها و ادغام عبارات همپوشان به ۹۳ کد اصلی، ۱۶ زیرطبقه و ۶ طبقه اصلی کاهش یافت.

یافته‌ها

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل متون در باب سلامت اجتماعی حضرت زینب (س) شامل ۱۶ زیرطبقه مشتمل بر «دیدگاه فرهنگی»، «فعال اجتماعی»، «منصف»، «حق‌طلبی»، «صدیقه»، «مشاور»، «موثقه»، «مشکل‌گشا»، «ایثار»، «شجاعت»، «مجاهد»، «مقتدا»، «شهره»، «یاور»، «حامی»، «پرستار» و شش طبقه مشتمل بر «امینه»، «شجیه»، «اسوه»، «ناصره»، «فرهیخته» و «عادله» به دست آمد (جدول ۱).

روش کار

پژوهش کیفی حاضر در آبان ماه سال ۱۴۰۲ آغاز و تا مرداد ماه سال ۱۴۰۳ به طول انجامید. با مرور منابع علمی و پژوهشی به بررسی اقوال، سبک زندگی و نحوه عملکرد حضرت زینب (س) در دوران حیاتشان با استفاده از کتب و منابع و با مراجعه به پایگاه‌های نشریات مگیران، سیوبلیکا، گوگل اسکولار، نورمگز و بانک اطلاعات و نشریات ایران پرداخته شد. بررسی و مطالعه مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتب تا جایی ادامه پیدا کرد که مطلب جدیدی در منابع یافت نشد. برای افزایش کیفیت داده‌ها از معیار چهارگانه لینکلن و گوبا شامل قابلیت روایی، قابلیت اطمینان، قابلیت تصدیق و قابلیت

جدول ۱) الگوی سلامت اجتماعی

ویژگی	زیر طبقه	طبقه اصلی	عنوان کلی
طرف مشورت پدر و برادران و امام سجاد (ع) (۳)	مشاور	امینه	سلامت اجتماعی
صاحب الشوری			
رازدار پدر			
حل مشکلات مردم با رابطه وحدت‌محور			
امانت‌دار و رازدار الهی (۷)	مورد اعتماد		
مورد اطمینان خداوند، خانواده و مردمان (۳)			
گشاده‌رویی در حل مشکلات مردم			
امید درماندگان و دردمندان			
کمک به تجار برای رفع مشکل آنان	مشکل‌گشا		
توانایی دستگیری مردم و هدایت باطنی آنان			
رسیدن به مقام ایثار و از خودگذشتگی (۲)			
سرآمد ایثار نسبت به دیگران (۲)			
دارای روحیه شهادت‌طلبی	ایثار		
دلیر و شجاع (۵)			
خطرپذیری			
عالی‌ترین نمونه شهامت و دلیری (۵)			
دلدارتر و شجاع‌تر پس از شهادت امام حسین (ع)	شجاعت		
شجاعت حیدری			
شیرزن هاشمی			
مدرس شجاعت			

ویژگی	زیرطبقه	طبقه اصلی	عنوان کلی
قهرمان کربلا (۶)			
دلاوری			
رشادت			
یکه‌تازی ایشان در میدان نبرد با یزید			
به خاک مالیدن بینی ستمکاران با خطبه			
الگوی جهاد (۳)			
تلاش و مبارزه در حوادث زندگی			
مجاهدی فداکار (۵)			
دارای روحیه جهاد (۵)			
دشمن‌ستیزی			
ظلم‌ستیزی با عزت و اقتدار (هیئات منّا الذله)			
غیرت بر دین و ناموس و جان و اموال			
دفاع از دین و شریعت			
الگوی تقوا (۳)			
الگو بودن و اثرگذاری برای بشر در تاریخ (۸)			
بهترین اسوه برای رهروان راه هدایت (۲)			
ایجاد دگرگونی در نگاه مردم به هستی با بیان و سیره عملی خود			
الگوی یتیم‌نوازی (۳)			
الگوی ایثار (۳)			
تأثیرگذاری و الگو بودن برای بشر در تاریخ (۸)			
الگوی زن کامل از دیدگاه قرآن (۲)			
الگوی عطوفت و مهربانی (۷)			
برترین زنان عالم			
نشانی از نشانه‌های خداوند			
کعبه آفریدگان (۲)			
بانوی پیروز امتحانات بزرگ (۳)			
شهبانوی گیتی (۲)			
دارای شهرت عام و خاص			
درخشان‌ترین الگوی عزت‌محوری پس از امام حسین (ع)			
یار و مددکار در عاشورا (۳)			
یاور غمدیدگان و پناه اسیران (۲)			
سد محکم امنیتی در برابر حوادث برای کودکان (۲)			
دفاع از زنان و خاندان اهل بیت (۹)			
حمایت از امام سجاد (ع) (۱۲)			
تکیه‌گاه یتیمان و بی‌سرپرستان			
رویکرد دفاعی با هدف کاهش آلام بازماندگان			
جانبازی و دفاع از امام سجاد (ع) (۳)			
پرستاری از امام سجاد (ع) و امام حسن (ع) (۲)			
روحیه‌بخشی (۲)			
رویکرد تسکینی با هدف کاهش آلام بازماندگان			
برقراری آرامش روحی در میان زنان و کودکان و امام سجاد (ع) پس از عاشورا			
تقویت‌نمودن فرهنگ			
اهمیت‌دادن به فرهنگ			
اقدامات فرهنگی			

ویژگی	زیرطبقه	طبقه اصلی	عنوان کلی
بیگانگی با عزلت			
نداشتن فردگرایی در عرفان			
عهده‌دار وظایف اجتماعی گوناگون	فعال اجتماعی		
قانونمندی در مسائل اجتماعی			
روحیه عدالت‌گستری			
حساسیت درباره اموال بیت المال			
اعتقاد به رعایت موااسات در اموال عمومی و اعتراض به یزید			
امتناع از استفاده اموال دولتی در زمان خلافت پدر با وجود توصیه دیگران			
اجرای عدالت در مهرورزی اقتصادی			
یکسان‌دیدن مردم در بهره‌وری از مواهب الهی	اهل انصاف		
نداشتن مصلحت‌سنجی در حقوق اجتماعی	(منصف)		
حرمت‌گذاری بر حقوق انسانی			
باور به مساوات بین مردم			
ارزش‌گذاری انسان‌ها بر اساس تقوا	عادله		
نگاه شایسته‌سالاری در حکومت			
توصیه به وحدت و عدالت اجتماعی			
اجرای قانون و عدالت			
حق‌گویی (۴)			
احقاق حق			
زیر بار زور نرفتن	حق‌طلب		
سکوت‌نکردن در برابر فتنه (۲)			
پیروی از حق			
راستگوترین زن پس از حضرت زهرا (س) (صدیقه صغری) (۳)	صدیقه (اهل صدق)		
تصدیق‌کننده آیات الهی (صدیقه صغری) (۳)			

بحث و نتیجه‌گیری

حضرت زینب (س) در سال پنجم هجری در عصر پیامبر (ص) به دنیا آمد. سومین فرزند امیرالمؤمنین (ع) و فاطمه زهرا (س) بود. هم‌زمانی حیات ایشان با دو برادر بزرگوار خود امام حسن (ع) و امام حسین (ع) و نهایتاً همراهی با امام سجاد (ع) او را به عظمت و شخصیت والا رساند که از علوم ظاهری و اکتسابی فراتر بود. ایشان راوی بسیاری از احادیث بود. تسلط ایشان بر قرآن و روایات و اتفاقات خصوصاً خطبه‌های کوفه و شام حکایت از تدریس و مهارت کلامی ایشان در بیان آیات قرآن دارد (۱۳). در بررسی سلامت اجتماعی حضرت زینب (س) بر اساس پژوهش انجام‌شده شش طبقه اصلی با محوریت امینه، شجیه، اسوه، ناصره، فرهیخته و عادله تبیین شد که این محورها از شاخص‌های سلامت اجتماعی فرد به شمار می‌آید.

اعتماد بُعد ضروری ارتباطات انسانی است و نقش حیاتی در روابط بین‌فردی دارد. از دیدگاه اوفه^۱ اعتماد فرض شناختی است که کنشگران به‌صورت فردی یا جمعی در ارتباط با دیگران به کار می‌بندند (۱۱). بر اساس نظریه لومان^۲، سوابق خانوادگی نشان‌دهنده رابطه بین اعتمادکننده و موجودیت قابل اعتماد است. اعتماد عمومی نشانه میزان اعتماد اعضای ناآشنای جامعه است که حاکی از نیاز آنان است. اعتماد اجتماعی این امنیت را به فرد می‌دهد که در مواقع بحران، ناامیدی و استرس و فشارهای روانی به افراد مطمئنی رجوع کند تا به وی احساس حمایت عاطفی و اخلاقی بدهد (۱۲). زینب (س) مورد اعتماد و امانت‌دار پدر بودند؛ به‌طوری که هنگام شهادت علی (ع)، امام حسن (ع) کافور مخصوصی را که از پیامبر (ص) به یادگار مانده بود، از زینب (س) طلب کردند. حضرت زینب (س) در نزد برادران نیز جایگاه ویژه‌ای داشتند و

^۱) ouffe

^۲) Luhmann

اسوه یکی از عناصر مهم در زندگی و خودسازی افراد است و به لحاظ ساختاری لازم است دارای سبک و شایستگی خاص باشد تا اثربخشی در دوران معاصر را داشته باشد. اسوه به معنای مقتدا است که پیروی انسان از دیگران را می‌رساند؛ اعم از امور خوب یا بد. اسوه می‌تواند اقتدا کردن به یک فرد در سیره و سبک زندگی او باشد و شبیه او بیندیشد و رفتار کند. هدف از الگو جبران نقایص و کاستی‌ها و رسیدن به موفقیت است. زینب (س) بهترین الگو در همه زمینه‌ها برای زنان مسلمان است (۲۰). از الگوهای ماندگار و جاودانه همه اعصار می‌توان از زینب (س) نام برد که در عرصه‌های گوناگون عبادت، علم و پایداری، حیا، عفاف و شجاعت را سرلوحه خود قرار دادند. زینب (س) دارای شهرت عام و خاص بودند و بعد از امام سجاد (ع) بیشترین تجلی نور امامت را داشتند که به تعالی و کمال صفات حمیده رسیده و شایستگی یافته بودند که راهبری بشر را در مسیر تعالی بشر به عهده بگیرند (۱۹). حضرت زینب (س) به مرتبه‌ای از عرفان الهی و حلم رسیده بودند که شیطان بر ایشان سلطه نداشت؛ اما از سوی دیگر، امام حسین (ع) بر بی‌تابی خواهر نگران شدند؛ از این‌رو، در شب آخر در خلوت با خواهر، ایشان را به حلم و بردباری سوگند دادند (۲۱).

مقام معظم رهبری درباره اسوه‌بودن حضرت زینب (س) می‌فرماید: «زینب کبری (س) برای زنان ما در طول تاریخ یک الگوست؛ عقل و متانت، قدرت و شجاعت، شور و احساس عاطفی، صراحت زبان، متانت، دل‌استواری روح؛ در عین حال مادرانه خواهرانه با همه انسان‌ها برخورد کردن در محیط خانه، شمع محبت را روشن نگه داشتن، همسر و فرزندان را بر سر سفره محبت و عاطفه خود دور هم جمع کردن؛ اینها خصوصیات زن مسلمان است. امیدواریم دختران جوان و زنان جامعه ما در الگوی زینب کبری دقت کنند و هویت و شخصیت خود را در آن ببینند» (۲۲).

۲- ناصره

دگرپاری نوعی همکاری یک‌سویه است که در آن فرد انتظار کمک متقابل و جبران در عوض آن بخشش را ندارد. پژوهشگران میزان بهره‌مندی از محبت و همراهی کردن، مراقبت، احترام، توجه، حمایت، پشتیبانی و کمک فرد به خانواده و اطرافیان را در تعریف حامی ارائه می‌دهند. همچنین حمایت به عنوان ابزاری جهت دریافت مساعدت‌های مادی، عینی و واقعی از جانب دیگران تعریف می‌شود (۲۳). از عصر عاشورا زینب (س) مدیریت اهل بیت امام، حفظ و حراست از

برای ایشان احترام خاصی قائل بودند؛ به‌طوری که مراقب بودند از مصائب و مشکلات مطلع نشود تا مبدا موجب ناراحتی ایشان شود (۱۱).

شجاعت

در تعریف شجاعت ابن مسکویه در تهذیب الاخلاق می‌نویسد: شجاعت به معنای «پایداری و اعتدال در قوه غضبیه» است و فیض کاشانی در مفاتیح الشرایع شجاعت را در اخلاق حد متوسط تهور یا بی‌باکی تعریف می‌کند (۱۴). شجاعت اخلاقی به معنای انجام کار بدون هیچ ترسی است که فرد بر اساس ارزش‌ها و اخلاقیات از خود بروز می‌دهد و در حقیقت توانایی انجام کاری بدون در نظر گرفتن تهدید نسبت به خود و تحمل خطرات است، که با در نظر گرفتن ارزش‌ها و فضائل اخلاقی و عدالت توأم است (۱۵). از طرفی شجاعت اجتماعی نیز از اساسی‌ترین شاخص‌های سلامت اجتماعی به شمار می‌آید که بیانگر مسئولیت‌پذیری فرد در قبال مسائل اجتماعی است. شجاعت اجتماعی کنش اجتماعی افراد در شرایط چالشی اجتماع و ترجیح منافع جمعی و بلندمدت است، که در حقیقت، در نظر گرفتن مصلحت و منفعت اجتماع است (۱۶). از مطالعه حقوق‌رودی دریافت می‌شود که حضرت زینب (س) نماد شجاعت علوی است که در برابر یزیدیان با تازیانۀ کلام خود به آنان تاخت و به دفاع از اهل بیت پرداخت (۱۷). در پژوهش فقیهی عنوان می‌شود که از صفات برجسته حضرت زینب (س) که در پذیرش این رسالت بزرگ نقش داشته است، قوت قلب و عملکرد شجاعانه او بوده است؛ به همین جهت در اسارت، دشمن را عتاب می‌کند و با لحن توبیخی تحقیرشان می‌کند و آنان را فاسق و فاجر می‌خواند (۱۸). بهمنی نیز در پژوهش خود نشان می‌دهد که در مؤلفه اسوه به عنوان یکی از مؤلفه‌های سلامت اجتماعی، زینب (س) الگوی تمام‌عیار در زمینه‌های مختلف عرفان، عبادت، صبر، تسلیم و رضا در برابر مقدرات الهی برای تمامی رهروان سیر و سلوک بود (۱۹).

۱- اسوه

در عربی، کلمه اسوه به معنای «أسوه» و «إسوه» به معنای مقتدا است؛ یعنی به او اقتدا کن و مانند او باش. «فَلَانٌ يَأْتِي بِفُلَانٍ» یعنی آنچه را او می‌پسندد، برای خود می‌پسندد و به او اقتدا می‌کند و در هر حالی همانند حال اوست و جمله «القوم أسوة في هذا الأمر»؛ یعنی حال آنان در آن امر یکسان است.^۱

^۱ ۱۴ ص ۳۵

قیام عاشورا و یکی از پیام‌های آن که «هیئات منّا الذله» بود بر عهده‌اش قرار گرفت که با هوشمندی و درایت بی‌نظیر آن را با سربلندی و افتخار به سرانجام رساند (۲۴).

۳- فرهیخته

فره‌بخشگی در فرهنگ معین به معنای «مؤدب، ادب‌آموخته و ادیب» آمده است. ریشه معنایی آن برخوردار از سطح بالایی دانش، معرفت و فرهنگ است. انسان فرهیخته با واژه‌هایی چون انسان کامل، انسان دارای کمال، عقل و ذهن است. مازلو^۱ شخصیت فرهیخته را چنین توصیف می‌کند: «او دارای ویژگی‌هایی همچون خودشکوفایی، داشتن درک درست از واقعیت، توانایی پذیرش خود و دیگران، مقاومت در برابر همشکل شدن و همدلی با دیگران است.» انسان فرهیخته از دیدگاه ابن سینا با خصایصی چون داشتن ایمان به خدا، عقل‌ورزی، داشتن اخلاق نیک، دانش‌طلبی، تندرستی، صاحب علم و شغل معرفی شده است (۲۵). همچنین انسانی است دارای صفاتی چون اطاعت، خردمندی، پاکی و نجابت، متانت، اخلاق، سلامت جسمی و روحی، علمی و قابلیت‌هایی برای برطرف کردن مشکلات فردی و اجتماعی. ابن سینا انسان فرهیخته را با نگاه هستی‌شناسانه و غایت‌مندی در نظام هستی می‌نگرد (۲۵). پژوهش قاری نشان می‌دهد که زینب (س) در کسوت یک انسان کامل به فرهنگ و نقش آن در جامعه و سفارش به رابطه و محبت بین انسان‌ها و وجود پیوند برادری بین آنان که ناشی از فرهنگ یک انسان حقیقی است، تأکید دارد. نگاه ایشان همواره بر برابری بین انسان‌ها است که از یک پدر و مادر و یک ریشه‌اند و برتری بر همدیگر ندارند، مگر به واسطه تقوا (۹).

۴- عادل

شیخ طوسی عدالت را این‌گونه معنا می‌کند: «العدالة في اللغة أن يكون الإنسان الأحوال متساوياً»؛ «عدالت در لغت این است که انسان احوال متساوی و متعادلی داشته باشد. علامه طباطبایی نیز چنین تعریف کرده‌اند: «هی إعطاء كل ذي حق من القوى حقه و وضعه في موضعه الذي ينبغي له»؛ «عدالت این است هر نیرویی حقی دارد که به حق خود می‌رسد و در جایی که شایسته است، قرار می‌گیرد.» عدالت متناسب‌بودن هر چیزی و در جای خود قرار داشتن است و لذا اعطا کردن هر چیز به تناسب حال آن چیز است و به جهت اینکه آفرینش دارای اصالت است و عدالت توصیف آن، پس عدالت اصالت دارد

(۲۶). عدالت در سلامت دارای مفهومی وسیع و ابعاد گوناگون است (۲۷).

عدالت از دیدگاه امیرالمؤمنین (ع) در روایت نهج البلاغه، حکمت ۴۳۷ این‌گونه ذکر شده است: «و سئل (عليه السلام) أَيُّهُمَا أَفْضَلُ، الْعَدْلُ أَوْ الْجُودُ؟ فَقَالَ (عليه السلام) الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا، وَ الْجُودُ يَخْرِجُهَا مِنْ جِهَتِهَا؛ وَ الْعَدْلُ سَائِسٌ عَامٌّ، وَ الْجُودُ غَارِضٌ خَاصٌّ؛ فَالْعَدْلُ أَشْرَفُهُمَا وَ أَفْضَلُهُمَا»؛ «از آن حضرت پرسیدند که کدام یک از این دو برترند: عدالت یا بخشندگی؟ فرمود: عدالت؛ هرچیز را به جای خود می‌نهد و بخشندگی آن را از جای خود بیرون می‌نهد. عدل نگاهدارنده همگان است و بخشندگی تنها کسی را در بر می‌گیرد که بخشش نصیب او شده است. پس عدالت از بخشندگی شریف‌تر و برتر است. ایشان در حکمت ۲۳۱ نهج البلاغه می‌فرماید: «العدلُ إِنْصَافٌ وَ إِحْسَانُ التَّقْضَلِ»؛ «عدل به معنای انصاف و احسان به معنای تفضل است» که در این روایت عدالت به معنای انصاف تعبیر شده است (۲۷).

عدالت از ویژگی‌های خداوند است. در نگاه امام خمینی (ره) خداوند عادل است؛ به این معنا که هیچ عمل قبیحی از او سر نمی‌زند و ترک فعل حسن نمی‌کند؛ زیرا خداوند ذاتش عین عدل است و آنچه در قدرت او ایجاد شده، بر اساس عدل است. از دیدگاه علامه طباطبایی (ره) نیز عدالت بر دو قسم است: عدالت بشری و عدالت الهی. عدالت فردی آن است که عملی که سعادت یا شقاوت در آن است، به خاطر پیروی از هوای نفس انجام ندهد (۲۷).

۵- صداقت

صداقت به معنای همخوانی محتوای سخن با واقعیت است. علی (ع) در معنای کذب و صدق می‌فرماید: «الصدق مطابقة المنطق للوضع الالهي و الكذب زوال المنطق عن الوضع الالهي»؛ «صدق مطابقت سخن با وضع الهی و دروغ ناهماهنگی سخن با وضع الهی است.» منظور از وضع الهی همان آفرینش هستی است که با اراده خداوند ایجاد شده است؛ یعنی صدق و کذب بر اساس مطابقت با واقعیت مشخص می‌شود. فرد متعادل زبان و دلش با همدیگر مطابقت دارد. قرآن مجید یکی از مقامات معنوی اولیای الهی را صداقت می‌داند و در میزان اهمیت آن مؤمنان را به تقوا و صداقت فرمان می‌دهد (۲۸).

زینب (س) هنگامی که کودکی ۵ یا ۶ ساله بود، خطبه مادر بزرگوارش را با همه مضامین و محتوای آن می‌شنید و بدون کم و کاست برای دیگران نقل می‌کرد. ابن عباس شاگرد امیرالمؤمنین (ع) که خود مفسر قرآن بود، خطبه فدکیه را از

^۱maslow

زینب (س) نقل می‌کند و از ایشان با عنوان «عقیلتنا زینب (س) بنت علی (ع)» یاد می‌کند (۲۰).

۶- حق طلبی

حب الهی و حق‌محوری یکی از بارزترین رفتارهای اقتدارگونه زینب (س) بوده است؛ زیرا حق‌طلبی و ظلم‌ستیزی در انسان حس ارزشمندی و عزت نفس ایجاد می‌کند و موجب می‌شود انسان از جایگاه بالاتری نسبت به مشکلات برخورد کند و این‌گونه برخورد از مصادیق بارز رفتار عقیله بنی هاشم بوده است (۲۹).

از مطالعه زارعی استنتاج می‌شود که زینب (س) در زمانی که حکومت ستمکار بنی امیه خفقان ایجاد کرده بود، ایشان با حراست از دین خدا و امر به معروف و نهی از منکر، نقشه غاصبان و فاسدان را برملا و از اسلام حراست نمودند. ایشان در قالب قافله‌سالاری اسرا بدون واهمه و استفاده از هر موقعیتی به برترین وجه از حق اهل بیت و مظلومیت آنان دفاع و دستگاه فاسد یزید را رسوا کردند (۳۰). برخورد و عکس‌العمل زینب (س) در برابر دشمنان بسیار اعجاب‌انگیز است؛ حضرت با آنان در حالی که در اوج قدرت بودند، به‌تندی برخورد کرد. زینب شیرزنی از خاندان بنی هاشم است؛ آن‌چنان با صدای بلند ندا سرداد که کاخ سلطنت امویان ستمگر و غاصب از جای کنده شد و در مجلس یزید سفاک سخنرانی مهمی انجام داد که او و اطرافیانش را مفتضح نمود (۴۰). حضرت زینب (س) با همه مصیبت‌های واردشده، توانستند مسئولیتی را که در مواقع معمول برای مردان ممکن نیست، با همان آرمان اجتماعی اما در مقیاسی متفاوت به سرانجام برسانند و پیام امام را در مناطقی که ورود اسلام ناب ممنوع بود، ابلاغ نمایند (۷).

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر با موضوع تبیین الگوی رفتاری حضرت زینب کبری (س) با رویکرد سلامت‌محور در بُعد سلامت اجتماعی، به برخورداری شخصیت حضرت زینب (س) از بالاترین سطح سلامت اجتماعی و با جامعیت کامل برگرفته از تمام شاخصه‌های متعادل و متعالی، اشاره دارد. شخصیت حضرت زینب (س) در محور فرهنگی، ارتباطات بین‌فردی، رهبری اسلامی، کنش‌گری اجتماعی، جهاد، اخلاق اجتماعی و یاری‌گری، برخوردار از صفاتی بس متعالی است که معرف انسانی رشدیافته و والامقام در بُعد سلامت اجتماعی است. بدون شک این سطح از کمال در سلامت اجتماعی حضرت به مستوای فرزندی بزرگ‌ترین مادر هستی و فرهیخته‌ترین زنان عالم است.

عملکرد همه‌سویه و هم‌زمان حضرت زینب (س) ذیل عالی‌ترین شاخصه‌های سلامت اجتماعی در بحرانی‌ترین زمان‌های زندگی که از قضا از بی‌سابقه‌ترین بحران‌های بشری در عالم وجود به شمار می‌آید، دلالت بر منحصر به فردی این الگوی فرازمانی در تربیت و ارتقای سلامت اجتماعی بشر دارد. همچنین می‌توان اشاره کرد که پیامد غایت سلامت اجتماعی حضرت زینب (س) در انسجام خانوادگی، تحکیم نهاد دین (با تبیین امامت و ولایت و روشن‌گری درباره تبعات حکومت باطل و نیاز به حکومت الهی) و تحکیم نهاد اجتماعی (با محوریت عدالت، شجاعت، قابلیت اتکا، نگاه‌های فرهنگی مؤثر و همیاری در مسائل اقتصادی و فرهنگی) تجلی یافته است. بنابراین، می‌توان گفت سیمای سلامت اجتماعی شخصیت حضرت زینب (س) با برخورداری از متعالی‌ترین شاخصه‌های اجتماعی دلالت بر معاصر بودن این الگوی کامل بعد از ۱۴۰۰ سال دارد. این الگوی فرازمانی و فراجنسیتی بهترین الگوی معاصر محور در جهت موارد ذیل است: ۱) نهادینه‌سازی شاخصه‌های متعادل و متعالی سلامت اجتماعی، ۲) به‌کارگیری و تربیت تمام شاخصه‌های سلامت اجتماعی به‌طور هم‌سوم‌محور و هم‌زمان، ۳) کنش و واکنش بر اساس تمام شاخصه‌های سلامت اجتماعی در بحرانی‌ترین شرایط زندگی و ۴) پیجوبی پیامد سلامت اجتماعی در تحکیم نهاد خانواده، نهاد دین و نهاد اجتماعی.

محدودیت‌های پژوهش

با وجود منابع فراوانی که درباره حضرت زینب (س) وجود دارد، محدودیت‌هایی نیز در پژوهش در این زمینه وجود داشت؛ از جمله اینکه:

- به دلیل محدودیت زبانی ممکن است بسیاری از منابع به زبان عربی بوده و ترجمه نشده باشد و محقق تسلط کافی برای بهره‌برداری از مطالب آن را نداشته باشد.
- برای کاهش تحریف، لازم است محقق از منابع بسیار معتبر شناخته‌شده استفاده کند که این هم محدودیت زمانی هم دشواری تطبیق منابع را دارد.

پیشنهادهای پژوهش

با توجه محدودیت‌های ذکرشده، بررسی و الگوگیری از شخصیت حضرت زینب (س) با رعایت اصول امانت‌داری و علمی و اخلاقی می‌تواند بسیار ارزشمند باشد و درک و

مؤلفان از جناب آقای هراتی رئیس اندیشکده حضرت زینب (س) که انگیزه اصلی انجام این پژوهش را ایجاد و در مسیر تحقق آن تمهیدات زیادی را فراهم نمودند، تشکر و قدردانی می‌کنند.

حامی مالی

بنا بر اظهار مؤلفان، این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی است که دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی حمایت مالی آن را بر عهده داشته است.

تضاد منافع

مؤلفان مقاله تضاد منافی درباره این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

مشارکت مؤلفان

نگارش یافته‌ها، استخراج و تحلیل داده‌ها؛ بازخوانی و نظارت بر مقاله؛ مؤلف اول؛ مطالعه، گردآوری و تنظیم متن؛ مؤلف دوم و بازخوانی و نظارت بر مقاله و بررسی نهایی منابع؛ مؤلف سوم.

References

1. Tabrizchi N. Reviewing Social Health Studies: Introducing Macro-Social Health Indicators. Iranian Journal of Culture and Health Promotion. 2023; 7(2):264-70.
2. Omid M, Haghighian M, Hashemianfar SA. Social Well-being and its functions in urban areas (Case of study: metropolis of Esfahan). Urban Sociological Studies. 2017;7(24):157-88.
3. Pasandideh A. A hierarchical model of social health in Islamic sources. Social- Cultural Studies of Hawzah. 2022;5(10):105-24.
4. Hassanpour T, Hosseini M, Ghobadpour H, Sharifi M. Indicators of Social Health Promotion. Iranian Journal of Culture and Health Promotion. 2021; 5(1):83-7.
5. Nikvarz T, Yazdanpanah L. Relationship between Social Factors and Social Health among Students of Shahid Bahonar University of Kerman. Journal of Applied Sociology. 2015;26(3):99-116.
6. Reazeai R. The analysis of the ideational meta-function of the sermon of Hazrat Zainab (PBUH) based on Halliday's functional grammar. Lisan-on Mobeen-on. 2022;13(48).
7. Souzanchi H. Hazrat Zeinab (PBUH) (and How the Muslim Woman Plays a Social Role. Journal of Islamic Studies of Women and Family. 2017;3(2):95-110.

الگوگیری بهتری را از زندگی این بانوی بزرگوار در معرض دید همگان قرار دهد. به پژوهشگران دیگر پیشنهاد می‌شود:

- مطالعه در زمینه‌های ارائه الگوی ثابت در زمینه ملاک‌های سلامت اجتماعی، معنوی و روانی و آموزش به خانواده‌ها؛

- تبیین الگوی سلامت در ابعاد دیگر و ارائه تعریف جامع و کامل بومی با الهام از سیره زندگی حضرت زینب (س)؛

- ارائه یک الگوی مفهومی و کاربردی جهت ارتقای سلامت معنوی در اجتماع با بهره‌گیری از دیدگاه حضرت زینب (س) و سایر بزرگان مذهبی و آشنایی با فلسفه و دیدگاه روان‌شناختی زندگی آنان؛

- ارائه تحلیل و واکاوی در حادثه عاشورا و اسارت، حوادث و خطبه‌های ایشان در شکل‌گیری و ارتقای سلامت معنوی حضرت زینب (س)؛

- تحقیق درباره ادوار مختلف حیات ایشان و چگونگی و بررسی عوامل مؤثر در رشد سلامت معنوی ایشان؛

- بررسی اشتراکات ایشان و جست‌وجوی برجستگی ایشان در ابعاد سلامت با سایر الگوهای مطرح سلامت در دنیا و ارائه الگویی دقیق‌تر از ابعاد سلامت؛

- بررسی تأثیر سلامت معنوی، اجتماعی و روانی حضرت زینب (س) بر سایر ابعاد زندگی ایشان؛

- بررسی عملی و کاربردی کردن عملکرد ایشان در زمینه سلامت در جامعه و انتقال مفاهیم مرتبط با ابزارهای گوناگون به قشرهای مختلف در جامعه و تسری آن در جوامع دیگر با بومی‌سازی و به زبان خودشان؛

- بررسی و الگوسازی جهت تعیین معیارهای دقیق‌تر ابعاد سلامت با الگوگیری از آن بانوی بزرگوار؛

- انجام پژوهش‌های تکمیلی و ارائه الگوی رفتاری و برگزاری کلاس‌های آموزشی در سطح جامعه؛

- ساخت محتوای مناسب برای افراد جامعه در جهت معرفی بیشتر صفات حضرت زینب (س)؛

- تدوین سبک تربیتی اسلامی مبتنی بر الگوی تربیتی حضرت زینب (س) برای خانواده‌ها؛

- معرفی الگوهای دیگر اسلامی و شناسایی شاخص‌های سلامت معنوی، اجتماعی و روانی آنان؛

- بررسی احادیث و روایات مرتبط با سلامت و معرفی آن به جامعه.

قدردانی

8. Saberi M. Measures of Hazrat Zeinab (PBUH) in Strengthening Social Institutions. Two specialized quarterly journals on religious studies .2017;1(1):13-31.
9. Heidari F, Zeinivand T, Malmir ME. A Comparative Study of the Individual and Social Image of Hazrat Zeinab (PBUH) in Contemporary Persian and Arabic Poetry. Literary studies magazine papers, vol 52, issue 103. 2016;52(103).
10. Ahmadnia S. The concept of social health, and its close relationship with social capital. The 4TH Conference of Conceptual and Theoretical Reflections on Iranian Society. 2013.
11. Rahmani R, Iman MT. The Entanglement of Trust and Its Impact on Social Health (A Case Study of Second Secondary Students in Jahrom City). Journal of Sociology of Social Institutions. 2024;10(22):183-214.
12. Alamdari M. Honesty in Behavior Beyond the Complexity of Human Interactions. 2024 [Available from: <https://en.civilica.com/note/9150/>].
13. Raghieb Isfahani A. Mufradat Quran by Raghieb Isfahani.
14. Hassan Hashemi SM, Kariminia MM, Dastaranj F. Analyzing the concept of courage from the perspective of the Quran and Hadiths. Journal of Contemporary Research in Science and Research. 2022;4(39):104-14.
15. Abdulkhani L, Moveidi F. Muslim women's role model of Hazrat Zainab's (AS) behavior in the era of globalization. Conference on Scientific and Practical Attitudes to Chastity and Hijab. 1396.
16. Ghalavandi H, Koushki M. Canonical Analysis of Professional Moral Courage and Social Capital. Ethics in Science and Technology. 2020;15(1):136-42.
17. Jahangiri J, Mohammadi N. The Study of the Relationship between Social Courage and Political Culture. Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development. 2018;12(4):33-56.
18. Alavi-Mehr H. Hazrat Zainab (PBUH) Padasht-e Bozorg-e Arzeshha: Mahnameh Kowsar; 1997 [Available from: <https://hawzah.net/fa/Article/View/14453/%D8%AD%D8%B6%D8%B1%D8%AA-%D8%B2%DB%8C%D9%86%D8%A8%22%D8%B3%22%D9%BE%D8%A7%D8%B3%D8%AF%D%A7%D8%B1-%D8%A8%D8%B2%D8%B1%DA%AF-%D8%A7%D8%B1%D8%B2%D8%B4%D9%87%D8%A7>].
19. Faqih A, Khorshid S. Mabani, Amalkardha va Raveshhay-e Tarbiati Hazrat Zainab (PBUH). Pajooshenah Tarbit Tablighi. 2012;1:8-22.
20. Sohbati A. A Culturally Sophisticated Person as Viewed in Fundamental Reform Document of Education and by Ibn-e-Sinaa. Quarterly Journal of Education. 2023;39(2):227-50.
21. Moradi B, Didebaz F, Bahrami N. Barresi Shakhshiat va Osaf Hazrat Zainab (s). Pajooshenah Maref Hosini 2019(14):8-26.
22. Mirmohammad-Hosseini-Fashmi FS. Barresi Fazaal Akhlaghi Hazrat zainab dar Vagheh Ashora. Baynat. 1399;27(1-2):167-0.
23. Farhadi M. Goneh Shenasi «Yarigarieya» ve Taavaniehaye Sonati dar Iran Nesharieh Kieyan Fareangi 1985(22).
24. Mahmad-Easmaeel R, Vardi-Nia AA, Poorhosein SZ. Barresi Rabeteh bin-e Hemayat Ejtemaei va Salamet Ravan Social Welfare. 2010;10(39):85-121.
25. Alikhani AA. Edalat dar Andisheh Siasi Emam Ali (peace be upon him). Andisheh Hawze. 2001(27).
26. Moazzen V. Investigation of the Concept of Freedom with Focus on Its Application in the Realization of Social Justice in the Health System. Iranian Journal of Medical Law. 2021;15(56):773-88.
27. Afrogh I. Edalt Fareangi Onsor Moghoom Hokomet Alavi. Nashriyeh Olum Siasi. 2018 22(85):48-74.
28. Ghadimi A, Keshishyan Siraki G, Khodaverdi H. Justice from the Perspective of Islamic World Thinkers, Emphasizing the Hermeneutic Concept of Justice in the Thoughts of Allameh Tabatabaei. Political Research In Islamic World. 2024;14(1):27-41.
29. Sobhani-Nia M. Rah va Rasm-e Zandegi. Maaref Eslami Moaref eslami sal bist ve npashtam zamastan 1388 shmareh 78. 2009(78):1-15.
30. Badieiyan R. Ezat Madari dar Hadeseh Ashora va Tabalvor an Dar Sireh Haozrat zainab (PBUH). Safineh The quarterly of specialized studies Special issue on the Quran and Hadith. 2009;6(22):7-23.